

Priroda kao poticaj učenja i razvoja djeteta

Jurić, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:361175>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Anja Jurić

**PRIRODA KAO POTICAJ
UČENJA I RAZVOJA DJETETA**

Završni rad

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: **ANJA JURIC**

TEMA ZAVRŠNOGA RADA: **PRIRODA KAO POTICAJ**
UČENJA I RAZVOJA DJETETA

PREDMET: Metodika upoznavanja okoline 2

Mentor: Ivana Golik Homolak, mag. preasc. edu.

Zagreb, rujan 2020.

Zahvala

Zahvalnost upućujem mentorici, profesorici Ivani Golik Homolak koja mi je tijekom pisanaja završnoga rada bila velika podrška svojim savjetima, uputama i materijalima.

Zahvaljujem svim profesorima, kolegicama i kolegama s Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, studija Ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja na znanju, suradnji i iskustvu jer su svi oni, na različite načine, obogatili tijek mogega studiranja.

Posebnu zahvalnost upućujem svojoj obitelji koja mi je uvijek bila vjerna podrška i upućivala me na pravi put.

S A D R Ź A J:

UVOD	7
1. KAKO RAZVIJATI LJUBAV DJECE PREMA PRIRODI?	9
2. DJECA ISTRAŽUJU PRIRODU	11
2.1. Susreti s prirodom, elementima i pojavama.....	17
3. POTICAJNO PROSTORNO OKRUŽENJE U VRTIĆU	22
4. DIJETE, IGRA, PRIRODA	25
4.1. Šumski vrtić.....	26
4.2. Program <i>Djeca u prirodi</i>	27
4.3. Ljetovanja, zimovanja.....	30
5. ULOGA RODITELJA I ODGOJITELJA	31
6. POVEZANOST PRIRODE I ZDRAVLJA DJECE	34
7. BRIGA DJECE ZA OKOLIŠ	36
ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	39
PRILOZI	41

Sažetak

Rad se bavi utjecajima koje priroda ima na dijete. Priroda je poticajno okruženje za odgojno-obrazovni rad. Pruža idealne uvjete za učenje kroz igru i istraživanje.

U radu se iznose oblici suživota djece i prirode u preškolskim ustanovama. Djeca u dodir s prirodom dolaze u vanjskom okruženju, ali i u unutrašnjosti vrtića. Predškolske ustanove organiziraju boravak djece na izletima, ljetovanjima i zimovanjima ili u šumskim vrtićima. Rezultat je stjecanje iskustva, znanja i vještina, boravak na zraku i upoznavanje prirode u svim njezinim oblicima, poticanje samostalnosti, poticanje socio-emocionalne kompetencije i osjećaj pripadnosti odgojnoj skupini te razvoj ekološke osjetljivosti. Poticajno prostorno okruženje u unutrašnjosti vrtića jednako je važno za pravilan razvoj djeteta. Organiziranjem vrtićkih ekokutića, vrtova ili centara aktivnosti djeca mogu upoznati prirodu, elemente i pojave iz prirode te različite prirodine. Svaki plod je poticaj za brojne aktivnosti kojima se ostvaruju različiti odgojno-obrazovni ishodi: kognitivni, afektivni i psihomotorički. U prostoru ekovrtića djeca mogu saditi sjemenke, proučavati izgled ili pratiti rast biljke. U dijelu vrtićkoga dvorišta mogu saditi povrtnjak ili cvjetnjak. Upoznajući se s prirodom i prirodninama, u vanjskom okruženju ili u prostoru vrtića, djeca razvijaju odgovornost i samopouzdanje. Svakodnevnim boravkom u prirodi unapređuje se djetetovo psihičko zdravlje, tjelesne i funkcionalne sposobnosti.

Cilj rada je osvijestiti činjenicu da se djeca upoznajući prirodu ujedno pripremaju i za život. Važnu ulogu u tome imaju odgojitelji i roditelji. Oni trebaju stvoriti uvjete u kojima će dijete u prirodi učiti samostalno. Na taj način djeca upoznaju i razumiju prirodu od najranije dobi. Stoga je velika vjerojatnost da će kao odrasli ljudi prema biljkama i životinjama izgraditi pozitivan odnos koji uključuje ljubav, brigu i zaštitu.

Ključne riječi: dijete, priroda, igra, zdravlje, ekologija

Summary

The paper deals with the influences that nature has on the child. Nature is a stimulating environment for educational work. It provides ideal conditions for learning through play and exploration.

The paper presents the forms of coexistence of children and nature in preschool institutions. Children come into contact with nature in the outdoor environment, but also in the interior of the kindergarten. Preschool institutions organize the stay of children in summer and winter camps, day trips or in forest kindergartens. The result is the acquisition of experience, knowledge and skills, staying in the air and getting to know nature in all its forms, encouraging independence, socio-emotional competence and a sense of belonging to the educational group and the development of environmental sensitivity. A stimulating spatial environment inside the kindergarten is equally important for the proper development of the child. By organizing kindergarten eco-corners, gardens or activity centers, children can get to know nature, elements and phenomena of nature and various natural features. Each fruit is a template for a number of activities that achieve different educational outcomes: cognitive, affective and psychomotor. In the eco-garden area, children can plant seeds, study the appearance or monitor the growth of the plants. In the part of the kindergarten yard they can plant a vegetable garden or a flower garden. By getting acquainted with nature and natural environment, in the outdoor or in the kindergarten space, children develop responsibility and self-confidence. Everyday stay in nature improves the child's mental health, physical and functional abilities.

The aim of this paper is to raise awareness of the fact that children, by getting to know nature, also prepare for life. Educators and parents have an important role to play in this. They need to create conditions in which the child will learn independently in nature. In this way, children learn about and understand nature from an early age. Therefore, it is very likely that as adults they will build a positive relationship with plants and animals that includes love, care and protection.

Key words: child, nature, play, health, ecology

UVOD

Svijet prirode ogromno je bogatstvo i izvor znanja za djecu jer uče od prirode i uče u prirodi, istražuju svijet uz podršku odraslih, ali kroz igru. Djeca aktivno uče i razvijaju se u unutrašnjem, ali i vanjskom okruženju vrtića. Poticajno vanjsko okruženje može biti svaki prostor u kojem se odvija odgojno-obrazovni rad, a djeca uče, usvajaju nova znanja i iskustva. Takvo okruženje djeluje na sva područja djetetova razvoja.

Priroda je okruženje u kojem je još ostala očuvana sloboda dječje igre i izvorno istraživanje kao i način dječjega pristupa igri. Pritom djeca upoznaju sami sebe, razvijaju svoju kreativnost, ali i međusobnu suradnju. Djeca se u prirodi osjećaju dobro i prihvaćeno, ona poboljšava njihovu koncentraciju i razvija motoričke vještine. U suživotu s prirodom djeca istražuju i proučavaju te razvijaju svoje samopouzdanje. Naime, u prirodi postoje različite opasnosti koje kod djece razvijaju osjećaj straha. Strah treba nadvladati uz pomoć odraslih.

Brojne su dokazane prednosti boravka djece u prirodi. Priroda potiče djetetov emocionalni, intelektualni, socijalni, duhovni i tjelesni razvoj; razvija kreativnost i sposobnost rješavanja problema; poboljšava kognitivne sposobnosti; povećava tjelesnu aktivnost i spretnost; poboljšava kvalitetu prehrane; razvija samodisciplinu i samokontrolu te snalažljivost, ali i smanjuje stres (Louv, 2015). Sve ovo dokaz je da priroda i njezini resursi, prirodine i plodovi predstavljaju neiscrpno vrelo dječjega istraživanja i eksperimentiranja. Omogućuju djetetov postupan i kvalitetan intelektualni i psihofizički razvoj. Promiču aktivno učenje i potiču razvoj dječje osjetljivosti za okoliš.

Međutim, današnje generacije djece i mladih, koje su uronjene u virtualne i digitalne svjetove, polako gube vezu sa svijetom prirode. Stoga je važno djecu već u vrtićkoj dobi usmjeriti na prirodu i osnaživanje veze s njom kao sastavnim i neizostavnim dijelom života svakoga od nas, ali i učiteljem koji nam nudi brojne spoznaje. Velika je odgovornost na roditeljima i odgojiteljima. Filozof Andreas Weber smatra da u današnjem svijetu kod djece treba razvijati zrelost, autonomiju, vlastitu odgovornost, ovladavanje rizikom, stvaralačko razmišljanje, kreativnost i privrženost prema ljudima i ostalim živim bićima. Stoga roditelji i odgojitelji trebaju ove kvalitete poticati, naročito u prirodi koja nudi slobodnu igru u divljini, neisplanirano,

neorganizirano vrijeme (Renz-Polster i Hüther, 2017). Razumijevanje i briga koju prema djeci pokazuju roditelji i odgojitelji ogleda se u osnivanju i provođenju škola u prirodi, kampova, zimovanja i ljetovanja te vrtića u prirodi. Tako oblikuju naraštaje koji prirodu vole, razumiju i čuvaju je.

1. KAKO RAZVIJATI LJUBAV DJECE PREMA PRIRODI?

Djeca vole boraviti u prirodi. Pravo je zadovoljstvo promatrati ih kako otkrivaju prirodu, upoznaju njezina bogatstva te u njima uživaju i o njima uče. Suživot s prirodom posebno je važan danas kada djeca većinu vremena provode u zatvorenim prostorijama, pred televizorom i s pametnim telefonima u rukama. Virtualni svijet zavladao je stvarnim svijetom i upravo zato potrebno je djecu vratiti prirodi. Ferrier naglašava:

„Dijete voli prirodu, a mi smo joj zalupili vrata; dijete bi željelo naći smisao u svojoj igri, a mi smo ga uklonili; ono voli biti stalno u pokretu, a mi smo ga sputali; voli razgovarati, a mi smo ga ušutkali; želi razmišljati, a mi ga usmjeravamo samo k sjećanjima; želi slijediti svoju maštu, a mi smo je otjerali; želi biti slobodno, a mi ga učimo pasivnoj poslušnosti“.¹

Budući da je ljubav temeljni pokretač svih dječjih aktivnosti, tako i u odnosu između djece i prirode ljubav treba odigrati važnu ulogu. Ljubav prema prirodi djeci treba usaditi još u obiteljskom kućnom okruženju, potom u jasličkom i kasnije vrtićkom periodu. Stoga je potrebno djecu što više usmjeravati na boravak u prirodi, na slobodnu igru bez zadanih pravila. Upravo se u prirodi nalaze idealni uvjeti za učenje kroz igru, istraživanje i suočavanje s izazovima. Djeca to vole i traže, a to vodi njihovom samostalnom razvoju. Ona dolaze na svijet s nevinim i radoznalim pogledom. S prihvaćanjem i ljubavlju gledaju na sve što ih okružuje. Pokazuju interes za životinje i biljke, za svaki djelić prirode. Za početak to je dovoljno: zanimanje, interes i znatiželja. Zadatak odraslih je da to prepoznaju i ne dopuste da se taj prvotni žar ikada ugasi. Poticaj i podrška na tom putu djeci će biti potrebni i neophodni. Ljubav prema prirodi danas sve više pada u zaborav. Na sreću, djeci je urođena spontanost i znatiželja za sve što svijet prirode nudi. Mala djeca imaju potrebu pomaziti životinju, dodirnuti biljku, a to je često i više od same znatiželje. Djeca su u prirodi fascinirana svime oko sebe, a ponajviše životinjama. One zauzimaju posebno mjesto u njihovim srcima. Uz njih djeca uče komunicirati bez govora, uče se snažnoj empatiji i emocionalnoj povezanosti te potrebama drugih.

¹ Frančešević, D. *Utjecaj kretanja i boravka na zraku na psihološki razvoj djeteta*. <http://www.vrtic-kustosija.zagreb.hr/default.aspx?id=66> (24. 6. 2020.)

Ljubav prema životinjama gradi dječje samopouzdanje, a briga za životinju jača osjećaj odgovornosti i korisnosti. Brojni programi uključuju životinje u terapijski rad s djecom koja imaju određene razvojne poremećaje, postižući pritom izvrsne rezultate.²

Dijete mora imati prilike za igru, istraživanje i direktan kontakt s prirodom. Sve donedavno djeca su rasla okružena prirodom. U 21. stoljeću djeca nemaju puno prilike za spontanu i neobuzdanu igru. Dječji parkovi rade se ciljano, strogo su oblikovani i strukturirani, puni su metalnih sprava i imaju malo prirodnoga sadržaja. Igrališta na otvorenom često ne zadovoljavaju dječje razvojne potrebe i pružaju ograničene mogućnosti igre. Suvremena igrališta sadrže dijelove opreme koji su statični, predvidljivi i ne pružaju kontakt s prirodnim elementima. Tako oblikovana ne dopuštaju djeci da manipuliraju i rekreiraju svoje okruženje za igru.³

Ritam današnje obitelji je užurban i dinamičan. Majke i očevi rade veći dio dana i ostaje im malo vremena za druženje i igru s djecom. Kvaliteta provedenoga vremena s djecom važnija je od kvantitete. Priroda je idealan prostor za druženje i igru roditelja i djece. Vraća ih jedne drugima, sebi samima te djeluje smirujuće i opuštajuće. Igra na otvorenom važna je za zdrav razvoj djeteta i pruža mogućnost za samostalnu igru u svim sredinama (dom, škola, ustanova, zajednica, priroda).⁴

Igra i istraživanje u prirodi jako su važni i povoljno utječu na pravilan djetetov razvoj. U prirodi dijete razvija kreativnost i maštu, boljšega je tjelesnoga zdravlja, razvija samopouzdanje, postaje hrabrije i polako se rješava nekih svojih strahova (Renz-Polster i Hunter, 2017).

² Buljubašić-Kuzmanović, V. (2017). *Utjecaj terapijskog jahanja na socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju*.

file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Vjesnik_2_Vesna_Buljubasic_Kuzmanovic.pdf (28.7.2020.)

³ *Moving and Learning Outside (MLO)* <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/7099115.pdf> (28.7.2020.)

⁴ *Moving and Learning Outside (MLO)* <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/7099115.pdf> (28.7.2020.)

Dijete u prirodnom okruženju koristi sva svoja osjetila. Promatranje prirodnoga svijeta i igra u prirodi pomaže djetetu pri razvijanju psiholoških vještina. Ono će osjećati sigurnost i bit će manje podložno svakodnevnim opasnostima jer će se znati čuvati. Idealno je kada roditelji i djeca zajedno uče te kroz zabavu i igru u prirodi dolaze do nekih spoznaja i otkrića. Roditelji u prirodi trebaju probuditi djetetov entuzijazam i radost jer je veselje tada obostrano. „Ako želimo kod djeteta sačuvati urođeni smisao za čuđenje treba mu pratnja barem jedne odrasle osobe koja može to s njim podijeliti, otkrivajući ponovno veselje, uzbuđenje i tajnovitost svijeta u kojemu živimo,“ napisala je Rachel Carson (Louv, 2015, str. 166). Od malih nogu djecu treba navikavati na suživot s prirodom, kako bi tijekom života ta ljubav prerasla u brigu za prirodu i za sva njezina bogatstva.

2. DJECA ISTRAŽUJU PRIRODU

Svako je dijete sklono otkrivanju i istraživanju. Treba ga dovesti u motivirajuću situaciju i okružiti neobičnim i poticajnim predmetima. Prva djetetova istraživanja počinju s prvim kretanjem u prostoru. O dječjim aktivnostima u prirodi, na svježem zraku, na livadi, u šumi sve se više piše, govori, a sve ih se više i provodi u jaslicama i vrtićima (Juričić, 2005). Pedagoška praksa i vrtićko iskustvo pokazuju da su djeci izuzetno zanimljive radionice, aktivnosti i igre koje uključuju rad s plodovima iz prirode i prirodninama. Riječ je o mekim i tvrdim plodovima, sušenim biljkama, cvijeću, sitnom sjemenju, kori, grančicama, komadima drveta, korijenju, listovima, školjkama, kućicama puževa, komadima saća, ljušturama kukaca, ali i vodi, pijesku, glini te raznom kamenju i mineralima. Prirodnine su svi elementi iz prirode kojima dijete može manipulirati i koristiti ih u svojim istraživanjima, preradama i reprezentaciji. To uključuje sve plodove i sjemenje, proizvode iz prirode koji su djeci dostupni i koji ne ugrožavaju njihovo zdravlje. U dječje ruke mogu doći i sušeni plodovi, osušene i prešane biljke, suha trava, ljekovito bilje. Kroz usmjereno vođenje odgojitelja, djeca kroz igru i aktivnosti postupno upoznaju prirodnine, uspostavljaju s njima odnose, nadograđuju svoje iskustvo i znanje te stvaraju nove spoznaje. Kako dječje istraživanje treba imati svoj početak u dječjem iskustvu, najbolji način ulaska

prirodnina u grupu je da ih prikupe djeca tijekom boravka u prirodi – bilo da su tamo s roditeljima ili s odgojiteljem, kao grupa. Na taj način djeca smještaju prirodninu u njezino prirodno okruženje, shvaćaju veze u prirodi. Žir i list hrasta imaju sasvim drugi smisao ako ih je dijete sakupilo ispod debla hrasta, uočilo njegovu široku krošnjicu, koru i korijene. Prvotno se istražuju oblici i veličine te boja prirodnina, potom se razvrstavaju po različitim kriterijima, broje, uspoređuju i procjenjuju. Djeci prirodnine mogu koristiti na različite načine – za promatranje, istraživačke aktivnosti, eksperimente; za usvajanje matematičkih koncepata kroz igru, mogu ih koristiti kao namirnice u kutiću kuhinje, model za crtanje ili slikanje u likovnom centru, mogu postati sve ono što osmisli dječja mašta.

Sljedeći korak može biti stvaranje problemskih situacija u kojima određena prirodna postaje dio zajedničke aktivnosti, životne situacije ili zamišljene igre. Svaki plod pruža mogućnost različitih postupaka i aktivnosti, ali i odgojno-obrazovnih ishoda. Po Došen Dobud (2016) plod jesenske bundeve prikladan je da mu se dijete divi kao ukrasu, uživa u njegovoj boji, obliku i veličini, spretno skida i guli njegovu koru, reže bundevu na kriške ili kockice različite veličine, kuša okus pečene bundeve, divi se njezinim jednakim polovicama ili hrabro uranja ručicama u unutrašnjost i vadi koštice pa ih potom odvaja, razvrstava i suši. Ishodi koji se pritom mogu ostvariti su kognitivni, afektivni i psihomotorički. Kroz aktivnosti djelujemo na cjeloukupni djetetov razvoj: kognitivni (broji, važe, mjeri, uspoređuje i rješava problemske situacije), govorni (usvaja nove riječi koje mu pomažu da opiše doživljeno iskustvo), socioemocionalni (uči se timskom i grupnom radu, preuzima odgovornost, dogovara se i surađuje, izgrađuje pozitivnu sliku o sebi, usvaja pozitivan odnos prema radu, istraživanju, uči čekati na red i usvaja osnove samoregulacije svojega ponašanja) i motorički (podiže, prenosi, ali i reže, čisti, vadi, riba). Svi plodovi koje djeca koriste služe im u igrama. Najčešće su to igre i aktivnosti koje djeca donose iz iskustvenoga obiteljskog života, kao što su: rezanje, guljenje, sjeckanje različitog voća i povrća, ribanje cijedenje. Riječ je o jednostavnim pokretima i radnjama koje su djeci poznate, a razvijaju njihovu spretnost, koordinaciju pokreta, ali i preciznost. Pri odvajanju listova lisnatoga povrća djeca postaju mali istraživači, a klipovi kukuruza i suhe tikve koriste im za kreiranje originalnih lutaka. Različito povrće i voće na istome mjestu može biti poticaj za igru trgovine i oponašanje uloga iz svijeta odraslih. Djeca se sama svrstavaju u kupce i

prodavače i dogovaraju se o cijeni proizvoda. Tako jedna ideja rađa drugu, a djeca aktivno uče, međusobno surađuju i stječu nove spoznaje i usvajaju obrasce ponašanja odraslih.

Posebno ih veseli sadnja i uzgoj biljaka. Kroz aktivnost vrtlarenja djeca uče voljeti i štititi prirodu, shvaćaju vrijednost svake biljke i razvijaju ekološku svijest i odgovornost (Benyovsky Šoštarić, 2013). Vrtlarenje je potrebno provoditi u suradnji s odgojiteljem i osobljem vrtića, ali i uz suradnju roditelja. Ako vrtić ne može djeci osigurati mali vrt na otvorenom prostoru, aktivnost vrtlarenja može se provoditi i u teglama sa zemljom koje postaju mali kutići žive prirode. Ovakvu vrstu aktivnosti primjereno je provoditi u jesen ili u proljeće. Riječ je o radnjama koje traže dobro planiranje i pripremu. Potrebno je roditelje obavijestiti i uključiti u aktivnosti vrtlarenja. U jesen u dvorištu vrtića treba postaviti drvene okvirne ploče ili grede kojima ćemo ograditi vrt. Ograđivanje vrta može izvesti domar vrtića ili nekoliko očeva, uz asistenciju odgojiteljica i djece. Unutrašnjost vrta potrebno je nasuti rahlom zemljom. Odgojiteljice to mogu provoditi i uz sudjelovanje djece i objasniti im zašto je tlo potrebno usitniti. Zemlju je poželjno pokriti zaštitnom folijom (polivinilnom tkaninom). Tako pripremljenu zemlju treba ostaviti da miruje tijekom zime. Također, treba osigurati sve potrebne materijale za sadnju: male lopatice, gnojivo, rukavice, kantice za polijevanje ili tegle s tanjurićima, grabljice za usitnjavanje zemlje. Alat treba biti namjenski i primjeren dječjem uzrastu. Prije sijanja sjemena u tlo, preporuča se uzdužno postaviti žicu koja odvaja gredice jednu od druge. Prije sadnje tlu su potrebne hranjive tvari. Proljetno gnojivo se može dodati u zemlju ili rasporediti po površini tla. Poželjno je da to čine odgojiteljice, a ne djeca zbog sigurnosnih razloga. U proljeće odgojiteljice najavljuju sijanje i sadnju biljaka, dogovaraju s djecom i roditeljima da donose sjeme i sadnice različitih biljaka. Svako sjeme djeca promatraju, dotiču i mirišu. Tako razvijaju taktilnu i vizualnu percepciju te percepciju mirisom.

Slika 1. Djeca sade biljke u vrtićkom vrtu

Izvor: <https://pogledkrozprozor.files.wordpress.com/2019/12/slika-9.jpg> (29. 7. 2020.)

Prije demonstracije sadnje biljaka, odgojitelj upozna je djecu s činjenicom da postoje različite vrste tla koje su pogodne za određene vrste biljaka. Zatim djeca oponašaju njegovu sadnju i kroz duži period prate rezultat svojega rada, uz redovitu brigu (zalijevanje, uređivanje, briga o svjetlosti,...). U tom slučaju možemo govoriti o tzv. ogledima s biljkama. Te promjene možemo s djecom bilježiti i uz pomoć kalendara sadnje. Na njemu će djeca u pojedine rubrike upisivati promjene na biljkama koje su uočili kroz određeni mjesec, a ovisno o uvjetima kao što su toplina, svjetlost, voda i vlaga. Također, bilježit će i podatke o tome koje biljke najbolje uspijevaju, koliko brzo rastu, koliko vode im je potrebno... Osim vlažnosti tla, djeca će uočavati što je sve biljci potrebno za rast. Kako bi uočili koliko je neka stvar potrebna, djeca će raditi male eksperimente – nekoj će biljci otežati dolazak do svjetla, drugoj će uskratiti vodu, treću će zalijevati previše. Na taj način pratit će i uočavati razlike u rastu. Neka se biljka može postaviti na hladno mjesto, a druga izložiti suncu. To su mali eksperimenti koji uključuju dječji rad, pokušaj, pretpostavke, uvjete i ostvarivanje cilja. Riječ je o postupcima koji su primjereniji starijoj djeci vrtićke dobi, dok je za mlađu djecu vrtićke dobi primjereno saditi sjemenke ili sadnice u

tegle sa zemljom. Dobar primjer za to je sadnja sjemenke graha. Sve počinje s klicom u sjemenci graha koja je poticaj djeci za pitanja vezana za korijen, hranu, zemlju i klice. Pritom djecu treba upoznati i s uvjetima za sadnju i rast (toplina, svjetlost, voda, vlaga,...). Ovisno o godišnjem dobu djeca u „kutiću žive prirode“ mogu upoznati sadnju i sijanje lukovica zumbula, suncokreta, tulipana ili pšenice. Posijana pšenica tradicionalno je vezana uz božićne blagdane. Pšenica ili grah pogodni su da se zapaža klijanje i izgled klica (Došen Dobud, 2016). Petogodišnjaci i šestogodišnjaci opipat će zrno graha, upoznati njegovu tvrdoću, pokušati skinuti vanjsku koricu i raspoloviti zrno u dva dijela. U posudu s vodom potopit će nekoliko zrna graha i vidjeti što će se dogoditi u narednih nekoliko dana. Grah će nabubriti, a između njegovih polovica naći će se klica koja je začetak nove biljke. Tako će djeca uočiti razliku između nabubrenoga i suhoga graha (VanCleave, 1989). Nabubreni grah moći će utisnuti u vlažnu zemlju u posudi, u staklenku ispunjenu namočenim kuhinjskim papirom, u zip-lock vrećicu ili posijati u vlažnu zemlju u vrtu. Djeca mogu promatrati kako napreduje klijanje u svakom od ovih zemljišta. Važna aktivnost djece je i bilježenje promjena koje se događaju tijekom ovoga ogleda. Uvjerit će se da je grahu za klijanje potrebna voda, svjetlo, toplina i hrana koju dobiva iz zemlje. Međutim, u staklenci s papirom i u zip-lock vrećici sjemenka nema sve potrebne uvjete za rast. Najbolje će napredovati u staklenci ili u vrtu sa zemljom.

Složenija aktivnost od ove je uzgoj povrtnjaka ili cvjetnjaka u dijelu vrtićkoga dvorišta. Za te aktivnosti djeca koriste alate koji su primjereni njihovoj snazi, visini i spretnosti (grabljice, motičice,...). Treba naglasiti da vanjski prostor omogućuje djeci i više zapažanja o utjecaju vremenskih prilika na uzgoj biljaka. Na taj način djeca promatraju rast biljke, promjene u boji lišća, uzgoj povrća, a sve to spoznaju pomoću osjeta mirisa i dodira pa možemo govoriti o tzv. "osjetilnom vrtu" koji djeci omogućava prožimanje spoznaja o prirodi i pomaže im u senzornoj integraciji. Dodir različitih podražaja potiče djecu da smisleno isprepliću široku mrežu svojih osjetila. Spoznajni razvoj najbolje se razvija kroz doživljaje u prirodi. Tu djeca mogu učiti svojim osjetilima i postati svjesna svojega okruženja, i to samo promatrajući i doživljavajući prirodu. Kreativnost, ali i kognitivni razvoj djeca razvijaju primjećivanjem detalja, oblika i pojava, mirisa, zvukova i drugih osjetilnih poticaja u prirodnom okruženju. Pritom djeca uče o biljkama, kako izgleda i kako raste pojedino povrće, voće, cvijeće, ljekovito bilje, začini; stječu i razvijaju odgovornost,

samostalnost, samopoštovanje, a cijeli projekt potiče razvoj njihove grube i fine motorike.

Prirodne djeca mogu upoznati i u prostoru vrtićkoga ekokutka, na jesenskim i proljetnim svečanostima (Dan kruha, Dan zahvalnosti za plodove zemlje, Dan jabuka,...).

Poticajno vanjsko okruženje mogu biti i parkovi, šume, trgovi, vinogradi, voćnjaci, njive, maslinici, riječne i morske obale, botanički vrtovi, livade i ekoimanja. Vinogradi, voćnjaci i vrtovi posebno su zanimljivi, ali i korisni djeci. Tamo mogu vidjeti gdje i kako raste voće i povrće koje kupuju na tržnici i u dućanu, koriste u vrtiću i kod kuće. Također, mogu saznati i u koje godišnje doba dozrijeva određeni plod, vidjeti kakvo mu je stablo, kakvo lišće. To je prilika da djeca uspoređuju i prepoznaju plodove po određenim svojstvima.

Poznato je da su djeca jako motivirana upravo u prirodnom okruženju jer tamo dobivaju praktična znanja. Dodir s prirodom izvan vrtića budi dječju pozornost na različite načine i u različitim smjerovima. Sve im je novo, zanimljivo i sve žele upoznati: uspoređuju grmlje i stabla, njihovu debljinu, visinu, proučavaju dinamiku i statičnost pojedinih elemenata u prirodi, postavljaju pitanja i komentare i razvijaju zapažanje. Pritom kreativan odgojitelj može ponuditi različite metode i postupke učenja. Može koristiti demonstraciju, igru asocijacija, postavljanje pitanja i davanje odgovora, no prije svega poticati djecu da sami istražuju svim osjetilima. Svaki odgojitelj trebao bi kod djece poticati slobodni i istraživački pristup prirodi. Na taj način priprema djecu za život. Osigurava im da vide, nauče i vlastitim snagama upoznaju prirodne zakonitosti svijeta, ali i da budu samostalni i odgovorni prema prirodi i svemu što je dio nje.

Predškolsko dijete, koje tek počinje svoju životnu priču, prirodu upoznaje kroz iskustvo i spoznaju, i to pomoću svojih osjetila. Trebat će mu puno malih koraka da sazna više o prirodi i svemu što nam nudi. Thomas Berry, poznati znanstvenik i istraživač, smatrao je da bi poučavanje djece o svijetu prirode trebalo smatrati jednim od najvažnijih događaja u njihovom životu (Louv, 2016).

Slika 2. Djeca uz odgojiteljicu istražuju promjene na biljkama u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

2.1. Susreti s prirodom, elementima i pojavama

Svako je dijete dio prirode. Današnja djeca pripadaju tehnološkoj i informatičkoj eri. O prirodi znaju malo, i to uz pomoć videomaterijala i audiomaterijala. No, to nije dovoljno. Djeci je potreban neposredni doživljaj i susret s prirodom koja se nerijetko naziva „trećim učiteljem“. Kroz igru, koja je djeci najomiljenija i najspontanija aktivnost, djeca najbolje uče i upoznaju elemente i pojave iz prirode. Tako preuzimaju ulogu malih istraživača i znanstvenika i to upoznajući: vodu, zvuk, svjetlo, sjenu, težinu, vjetar, mirise, boje,...

Nije nepoznata činjenica da djeca obožavaju vodu. Vole se njome igrati, skakutati po lokvama, prati ručice, kupati svoje igračke i igrati se u kadici. Voda je izuzetno važna za opstanak života. Djeca je istražuju, otkrivaju da voda može biti hladna i

topla, mijenja agregatna stanja, može biti slana, slatka, kisela, a o tome svjedoče rijeke, jezera, mora. Upravo voda sadrži različita svojstva koja su djeci zanimljiva, ali i nepoznata. Jedna od njih je plovnost. Plovnost nekoga materijala djeca mogu istražiti u bazenu ili u maloj kadici s vodom. Potrebno im je pripremiti različite materijale od kojih neki plutaju na vodi, a neki tonu. To mogu biti: vata, školjka, plastični čep, orah, staklo, papir, spužva, kesten,... ali i kartice s uzorcima navedenih materijala kako bi djeca mogla bilježiti rezultate za navedene materijale (Slunjski, 2006). Na plakatu s džepićima djeca mogu umetati kartice u rubrike *pliva* i *tone*, već ovisno o tome što je pokazao rezultat istraživanja. Nadalje, djeca mogu izrađivati plovila od različitih materijala i igrati se njima u kadici s vodom. Materijali mogu biti čačkalice, plastični čepovi za boce, komadići stiropora, aluminijske čašice kao svjećice ili papir u boji. Kroz aktivnost s uzorcima različitih materijala može se djeci dokazati topivost ili netopivost nekih materijala u vodi. Tako će djeca kroz aktivnost igre spoznati da se šećer i sol tope u vodi, a sitni kamenčići i gumbići ne. Nadalje, kroz male istraživačke aktivnosti možemo ih upoznati s različitim agregatnim stanjima vode (kruto, tekuće i plinovito), ali i dokazati im da voda ima snagu koja se može upotrijebiti za rad. Primjer za to može biti improvizirana vodenica načinjena od drvenoga stalka, plastičnih žličica i komada stiropora (Slunjski, 2006).

Zvukovi su posebno zanimljiv fenomen u prirodi. Djeca doživljavaju zvuk još u majčinoj utrobi, a kasnije kao male bebe na njega izvrsno reagiraju. S djecom možemo izrađivati različite jednostavne glazbene instrumente od ekomaterijala, staklenih boca, čavli ili limenih kutijica. Pritom zvukovi mogu nastati različitim pokretima: puhanjem, struganjem, trešnjom ili trzanjem. Djeca kroz ovakve aktivnosti uče, ali i uživaju. Razvijaju samopouzdanje i samostalnost. Može im se zadati neka jednostavna melodija koja oponaša zvukove iz prirode. Tako upoznaju pojmove kao što su: tiho, tiše, najtiše, glasno, glasnije i najglasnije.

Također, zanimljivim aktivnostima djeca mogu upoznati neke kazališne elemente kao što su svjetlo i sjena:

"Napravite improvizirani paravan od komada tkanine iza kojeg postavite neki izvor svjetlosti. Jedno dijete neka iza paravana (ali ispred svjetla) zadaje oblike koje će djeca s prednje strane pogađati tj. imenovati ih, gledajući njihovu sjenu na platnu. Djeca neka naizmjenice zadaju oblike i pogađaju njihova imena." (Slunjski, 2006, str. 75)

Prema Slunjski (2006) djeca se vole vagati i odmjeravati svoju težinu, ali i težinu različitih stvari koje ih okružuju. Zajedno s njima možemo improvizirati vagu od drvenoga stalka, dviju posuda jednakih veličina i konopca, i to za vaganje raznih materijala kao što su sjemenke i druge prirodne. Djeci treba dati dovoljno vremena, ponuditi im poticaje kako bi zadovoljila svoju znatiželju. Rezultati vaganja mogu se i matematički zabilježiti, i to uz pomoć kartica i znamenki. Kroz ovu aktivnost djeca usvajaju pojmove i omjere kao što su: više, manje ili jednako.

Vjetar je djeci dobro poznat iz svakodnevnoga života. Povezuju ga i s usvojenim znanjem o godišnjim dobima. Ako s djecom izradimo vjetrenjače od drvenih štapića te različitih materijala (papir, karton, stiropor) djeca mogu istraživati na koji način se vjetrenjača pokreće, s koje strane vjetar treba puhati te koji je materijal najbolji za izradu vjetrenjače. Aktivnost igre može se razvijati i dalje: uz pomoć različitih prirodnih materijala možemo zajedno s djecom otkrivati što sve vjetar može otpuhnutim, koji materijal lakše, a koji teže pomaknuti.

Vjerojatno najzanimljivija aktivnost bit će vezana za upoznavanje mirisa različitih biljaka iz prirode. U prozirne bočice s čepovima mogu se staviti mirisni materijali iz domaćinstva ili prirode (cimet, papar, paprika, kamilica, menta, origano, lipa,...). Djeca zatvorenih očiju trebaju prepoznati te povezati miris i biljku. Slična aktivnost može se provesti i s prepoznavanjem voća i povrća. Na stolu se razvrsta posebno voće, a posebno povrće. Djeca se sa svakim plodom upoznaju opipom, istražujući oblik i veličinu ploda, kako bi ga kasnije zatvorenih očiju znala prepoznati. Kod prepoznavanja voća, može im se odrezati komadić i dati na kušanje kako bi prema okusu prepoznali o kojem je voću riječ (Slunjski, 2006).

Boje su svugdje oko nas. Bojom se djeca mogu igrati na puno načina jer je boja dominantna u svijetu u kojem živimo. Istraživanje boja može se provesti kroz različite igre i likovne aktivnosti. Djeca mogu istražiti kako nastaje boja, kako se miješa, koje su boje slične, a koje različite, koje su tople, a koje hladne. Pritom djecu treba ohrabrivati, poticati njihovu samostalnost, kreativnost i maštovitost. Uz to djecu se može poučiti i služenju pojedinim likovnim tehnikama (vodene boje, tempere, korištenje kista,...). Posebno zanimljivi djeci mogu biti različiti predloži iz prirode, lijepih i neobičnih boja kao što je lišće, kriške voća ili raznobojni kamenčići. Od različitih prirodnina zanimljivih boja djeci možemo zadati zadatak da načine na

plakatu zanimljivu kompoziciju ili tvorevinu. Pritom im možemo ponuditi komadiće kore drveta različitih boja, koru naranče ili limuna, kikiriki, češer ili što drugo iz prirode. Pozivajući se na odgoj i obrazovanje u duhu suvremenoga kurikulumu, kvalitetnim oblikovanjem okruženja potičemo dijete na interakciju s prostorom i materijalima stavljajući naglasak na njegov istraživački potencijal. Tako mu omogućujemo da organizira svoje aktivnosti i surađuje s drugom djecom i odgajateljem, ali i da stječe i razvija različite kompetencije.⁵

Slika 3. Djeca bojaju lišće vodenim bojama i preslikavaju na platno

Izvor: Anja Jurić

⁵ Budisavljević, Tamara (2015). Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj*. Vol. 21, br.79, str. 28 <https://hrcak.srce.hr/172748> (15. 7. 2020.)

Detalji iz prirode mogu poslužiti kao predložak za likovno izražavanje s različitim materijalima. Međutim, tek djeca koja pred sobom vide, istražuju, uočavaju različitost cvjetova ili drugih biljaka, bit će u stanju tu različitost prenijeti i u svoje radove. Na taj način crtež će biti rezultat djetetova doživljaja prirode, a ne tek shematski prikaz.

Slika 4. Djeca vodenim bojama slikaju cvijeće

Izvor: Anja Jurić

Slika 5. Djeca tehnikom tuša preslikavaju ponuđene jesenske plodove iz prirode

Izvor: Anja Jurić

3. POTICAJNO PROSTORNO OKRUŽENJE U VRTIĆU

Kvalitetno prostorno okruženje vrtića je važno za odgoj i učenje djece jer djeca uče „činjenjem i istraživanjem“. Priroda je sve manje dostupna djeci, pa je uloga vrtića približiti im prirodu i prirodni okoliš. Igrajući se slobodno i nesputano u vrtićkom dvorištu, na otvorenom, djeca borave na zraku istražujući svoje mogućnosti i granice. Vanjsko prirodno okruženje vrtića ne uključuje samo prostor dvorišta. „Osjetilni vrt“ je poticajan i poželjan prostor u vanjskom okruženju. U njemu djeca istražuju rast biljaka, uzgajaju voće i povrće, istražuju biljke, i to osjetilima vida, mirisa, dodira, njuha. Prostorno i materijalno okruženje vrtića odnosi se na osiguravanje bogatoga izbora materijala koji djecu potiču na otkrivanje, istraživanje svijeta i prirode koja ih okružuje. To je navedeno i u *Kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014):

„Kvalitetno okruženje djeci omogućuje istraživanje različitih logičkih, matematičkih fizikalnih fenomena i pojava, istraživanje prirode, istraživanje različitih mogućnosti organizacije prostora, istraživanje zvukova, tonova, melodija, glazbe i pokreta, istraživanje različitih likovnih tehnika i različitih mogućnosti njihova korištenja i slično.“

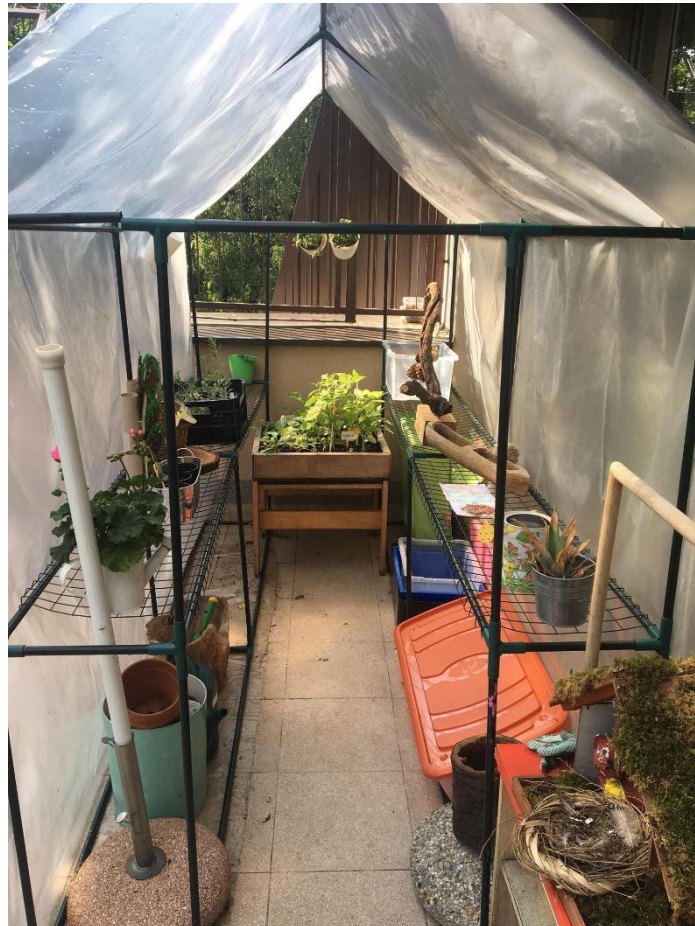
Prema Sindiku (2008) istraživanja potvrđuju da otvoreni prostor omogućuje djeci lakše zadovoljenje potrebe za osobnim prostorom. U vrtićima se premalo pozornosti posvećuje spremištu za opremu za boravak na zraku. To svjedoči da je boravak u prirodi i na otvorenom još uvijek pomalo podcijenjen. Dijete rane i predškolske dobi boravi u jaslama i vrtiću velik dio dana. Djeca se izgrađuju i razvijaju u stalnoj interakciji s okolinom, a ne izravnim poučavanjem.

Poseban naglasak stavlja se na tzv. centre aktivnosti u vrtićima. Upravo centri aktivnosti potiču djecu na istraživanje i kreativnost. Istražujući, otkrivajući i igrajući se, djeca uključuju sva svoja osjetila te otkrivaju prirodu i svijet oko sebe. Centri aktivnosti pomažu podgrupnom organiziranju djece, a to čine zato što svaki centar ima u sebi organizirane specifične sadržaje. Prirodno se djeca radije zadržavaju u dijelu prostora koji ih svojim sadržajima i ostalim karakteristikama privlači. Tako se djeca spontano grupiraju po svojim interesima. Odgajatelj bi trebao organizirati prostor po centrima aktivnosti, odnosno logički osmišljenim područjima, a povremeno i mijenjati materijale u centrima, ovisno o interesima djece. O odgojitelju i njegovoj suradnji s ostalim odgojiteljima, roditeljima i pedagogom ovisi

kako će i gdje organizirati centre aktivnosti. Poznato je da dijete oduševljava pokret, igra, kretanje, dinamika i promjene. Tim zahtjevima treba prilagoditi i prostor vrtića. U vrtićima najčešće nalazimo centar rane pismenosti, centar za glazbu, senzorički centar aktivnosti, centar za likovno izražavanje, centar za igre pijeskom i vodom, istraživački centar te centar za matematiku i manipulativne igre, centar za građenje, centar za istraživanje prirode, centar za obiteljske i dramske igre, centar za igre na otvorenom. U centru rane pismenosti mogu se povezivati simboli s glasovima, kreirati priče o životinjama, učiti o glasanju pojedinih životinja. U centru za glazbu djecu se poučava da otkrivaju različite zvukove. Djeci su najzanimljiviji zvukovi iz prirode. Oni uključuju prirodne zvukove (žuborenje potoka, rominjanje kiše, grmljavina), ali i glasanje nekih životinja. Zvukove možemo proizvoditi i koristeći različite prirodine (riža u boci koja se trese). Ova aktivnost doprinosi i razvoju djetetova rječnika jer ono verbalizira sve zvukove koje čuje ili sam ostvaruje. U senzoričkom centru aktivnosti dijete razumijeva određene prirodne pojave, planete, materijale iz prirode. Djeci je posebno zanimljiv centar za igre pijeskom i vodom. Centri aktivnosti i istraživački centri u vrtiću trebaju biti takvi da potiču dječju samostalnost i da mu omoguće učenje na prirodan način. Vrlo često aktivnosti prate ritam godišnjih doba, a ponekad ovise i o interesu djece.

Centri aktivnosti u jaslicama trebali bi naglasak stavljati na aktivnosti koje se zasnivaju na vidnim, slušnim i taktilnim poticajima pomoću kojih djeca otkrivaju svijet prirode. Kada istražuju prirodine, treba im omogućiti da njima manipuliraju, da ih bacaju, rastavljaju, da njima šuškuju, da ih skrivaju ili traže. Najbolji primjer za to su jesenski i šumski plodovi (lišće, plod kestena, kukuruz,...) te različito voće i povrće (tikvica, jabuka, kruška, grožđe,...). Pri korištenju prirodina treba obratiti pozornost na sigurnosnu komponentu. Prirodnine ne smiju biti oštre, bodljikave ili odviše sitne kako se dijete ne bi ozlijedilo. Također, odgojitelj treba voditi računa na koji se način prirodine pohranjuju u prostoru, ali i paziti da one ne postanu izvor opasnosti za djecu (pojava plijesni ili truljenja). U starijoj jasličkoj dobi potrebno je u centrima aktivnosti usvajati osnovne pojmove o bojama, oblicima i životinjama iz prirode. Priroda sa svojim svijetom može biti izvor spoznaja i učenja u različitim centrima aktivnosti. U matematičkom centru upravo prirodine, voće i povrće mogu poslužiti za vježbanje brojanja, razdvajanja i spajanja, grupiranja, dijeljenja, ali uz poticaj odgojitelja. Sve aktivnosti i poticaji spajaju igru i učenje. U centru

istraživanja djeca proučavaju i usvajaju jednostavne pojave i zakonitosti koje vladaju u prirodi i okolini koja ih okružuje. Istražuju mirise, zvukove, svojstva pojedinih materijala. U centru likovnoga i kreativnoga istraživanja predlošci mogu biti različite prirodnine koje postaju predložak za kreativno izražavanje ili stvaranje.

Slika 6. Dječji vrt jedne vrtićke skupine u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

4. DIJETE, IGRA I PRIRODA

Od samoga rođenja, dijete se nalazi u kontaktu sa svime što ga okružuje. Priroda pomaže djetetu u izgradnji njegove slike svijeta, a utječe i na njegovu kreativnost – unapređujući i obogaćujući njegovu igru. Rana iskustva s prirodnim svijetom su pozitivno povezana s razvojem mašte i osjećajem divljenja.

Svako dijete voli provoditi vrijeme na otvorenom prostoru. Voli osjetiti miris biljaka, vesele pokrete životinja, oblike oblaka ili jednostavno promatrati što se sve događa oko njega. Djeca se vole osjećati slobodno i nesputano u svojoj igri, a upravo to im priroda i omogućuje. Također, kroz boravak u prirodi djeca najlakše ostvaruju svoju prirodnu potrebu za trčanjem, skakanjem, penjanjem ili puzanjem. Ona im pruža mnoštvo različitih materijala za samostalne ili grupne aktivnosti kroz koje se djeca uče suradnji, dijeljenju te uvažavanju tuđih misli i potreba. To je isto jedan od načina koji ističe pozitivan utjecaj prirode na sazrijevanje djece kroz igru. Nije nepoznanica da se djeca vole igrati i družiti u pomalo divljim i avanturističkim prostorima, koji im pružaju prilike za izazovnu igru omogućujući da istraže svoje mogućnosti i uvježbaju vještine koje će im kasnije u životu trebati – ravnoteža, spretnost, rješavanje problema, suočavanje sa strahom i oprez. Važnu ulogu ovdje imaju roditelji i odgojitelji. Oni prvi upoznaju dijete s vanjskim svijetom i o njima ovisi hoće li ono ostvariti dovoljnu povezanost s prirodom i svim njezinim bogatstvima. Njihov zadatak je poticati i ohrabrivati dijete, a ne dopustiti da ga strah spriječi u daljnjem kretanju. Velika opasnost po razvoj djeteta leži u prezaštićivanju djeteta jer se danas djeci ne dopušta da ulaze u bilo kakve aktivnosti koje bi mogle dovesti i do najmanjih ogrebotina, masnica ili povreda. Odrasli ne shvaćaju da dijete tek kroz vlastito istraživanje u potpunosti spoznaje sebe i svoje mogućnosti. Izazovi koje prihvaća samostalno uče ga oprezu i sigurnijem samostalnom djelovanju u kasnijem životu. Boravak i igra djeteta u vanjskom okruženju pruža mu mogućnost iznošenja vlastitoga znanja i vještina drugima, ali i sebi samome.

Priroda je djetetu potrebna u svakom pogledu, a prava povezanost može se stvoriti samo ako dijete osjeti prirodu u cijelosti. Osim što ga oblikuje i opušta, može mu postati pouzdani vodič, ali i prijatelj kroz život.

4.1. Šumski vrtić

Šumski vrtić predstavlja oblik predškolskoga odgoja za djecu. Temelji se na šumskoj pedagogiji ili pedagogiji održivoga razvoja prema kojoj upravo šumski okoliš djeluje na senzorna iskustva kod djece. Šuma je prostor koji razvija sposobnost promatranja i slušanja te potiče socijalne vještine među djecom. Djeca se igraju, oslušuju, istražuju i uče na otvorenom, bez obzira na vremenske uvjete. Naglasak je na igri s igračkama koje su oblikovane od predmeta koji se mogu pronaći u prirodi. Začetak ideje o vrtiću na otvorenom javlja se 1950. godine kada je Ella Flatau, sa Sveučilišta u Kopenhagenu, osnovala školu u prirodi te je nazvala „hodajući vrtić“. Takav način rada u Skandinaviji održao se do današnjih dana i poslužio kao primjer ostalim državama. Danska i danas predvodi ideju o šumskim vrtićima. Hrvatska tek razvija šumsku pedagogiju. U susjednoj Sloveniji postoji mreža šumskih škola i vrtića te Institut za šumsku pedagogiju.

Jedan od glavnih ciljeva šumskih vrtića je učiniti djecu samopouzdanom i kreativnom te uspješnom u njihovom daljnjem učenju i formiranju u aktivne odrasle osobe. Također, šumski vrtići omogućuju djeci stalni kontakt s prirodnim okruženjem i pružaju im priliku za samostalan razvoj i razvoj vlastitoga kritičkog mišljenja.

Danas postoje mnogi pobornici i protivnici ideje o šumskim vrtićima. Jedni od njih smatraju kako je neobično da djeca provode toliko vremena na otvorenom i da bi se trebao osigurati zatvoreni prostor u koji se djeca mogu skloniti s obzirom na nepredvidivost vremenskih prilika. Dio dana trebali bi ipak provesti u zatvorenom prostoru. Djeca spavaju vani i koriste razne materijale poput noževa ili čak vatre koji se mogu pokazati opasnim. S druge strane, postoje i brojni pobornici šumskih vrtića koji ističu kako boravak djece u prirodi i na otvorenom ima pozitivne učinke na njihovu motoričku spretnost, posebno na ravnotežu i okretnost, njihovu maštovitost, kreativnost i razvoj socijalnih interakcija (Louv, 2015). Prema Renzu-Polsteru i Hütheru (2017) usporedbom šumskih vrtića i normalnih vrtića uočeno je da se djeca u prvima bolje koncentriraju, manje su bolesna i bolje im je razvijena gruba i fina motorika. U šumskim vrtićima djecu se uči odgovornosti prema sebi i prema drugima, kako da ovladaju strahom i kako da nauče sami sebe čuvati.

4.2. Program *Djeca u prirodi*

U vrtićima su popularni višednevni izleti na kojima se za djecu planski organizira boravak na određenoj lokaciji. Program *Djeca u prirodi* ostvaruje se u Gradu mladih, za mališane zagrebačkih vrtića, i to u godini prije polaska u školu. Nositelj programa je Dječji vrtić Ivane Brlić Mažuranić. U Gradu mladih djeca borave u kućicama koje su uređene poput obiteljskoga doma. Objekti za boravak djece smješteni su u šumskom okruženju. Boravak djece dobro je organiziran, dani su im ispunjeni edukativnim sadržajima, ali imaju i dovoljno vremena za šetnju, igru, sportske i istraživačke aktivnosti u prirodi. Ciljevi i zadaće programa *Djeca u prirodi* su stjecanje iskustva, znanja i vještina, boravak na zraku i upoznavanje prirode u svim njezinim oblicima, poticanje samostalnosti koja je posljedica odvajanja od obitelji, poticanje socio-emocionalne kompetencije i osjećaj pripadnosti odgojnoj skupini te razvoj ekološke osjetljivosti.

Stručni nadzor i skrb nad djecom imaju njihovi odgojitelji, koji uz cijeli stručni tim brinu o sigurnosti i zaštiti djece. Važna su pritom i utvrđena pravila ponašanja djece u prirodi i prema prirodi. Dnevni ritam obogaćen je aktivnostima u kabinetima kao što su istraživači kabinet, soba za osjetila, dvorana za sportske aktivnosti, projekcijska soba za igre svjetlom, komunikacijska soba za čitanje priča, likovni atelje, stolarska radionica, dvorana s pozornicom i mala meteorološka stanica. U sklopu Grada mladih nalaze se i brojni sportski tereni te ograđeno jezero.⁶

Pri kraju dana za djecu se organiziraju različite društvene aktivnosti kao što su festivali, plesne večeri, društvene igre ili ples u pidžamama. Pojedine zabavne aktivnosti prilagođavaju se godišnjem dobu. Na kraju petodnevnoga boravka odgojna skupina iz svakoga vrtića u sobi uspomena ostavlja zajedničke fotografije, crteže, poruke ili plakate.

⁶ Program *Djeca u prirodi* – Grad mladih

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IVsfRBJKA2YJ:www.vrtic-tratincica.zagreb.hr/default.aspx%3Fid%3D169+&cd=2&hl=hr&ct=clnk&gl=hr> (4. 8. 2020.)

Slika 7. Djeca iz Dječjeg vrtića *En ten tini* u Gradu mladih (komunikacijska soba)

Izvor: <http://www.vrtic-ententini.zagreb.hr/default.aspx?id=111> (4. 8. 2020.)

Slika 8. Djeca iz dječjeg vrtića *Siget* u Gradu mladih (sportske aktivnosti na otvorenom)

Izvor: http://www.vrtic-siget.zagreb.hr/default.aspx?id=77_ (4. 8. 2020)

4.3. Ljetovanja, zimovanja

Jedan od oblika organiziranoga višednevnog boravka u prirodi su ljetovanja i zimovanja. Predškolske ustanove tradicionalno organiziraju boravak djece u ljetovalištima i zimovalištima. Uz djecu, u dobi od pet do šest godina, na put polazi i odgovarajuće osoblje vrtića. Prije odlaska na ljetovanje i zimovanje potrebno je provesti sistematski pregled za svako dijete kod odabranoga liječnika. On daje savjet o pripremi djeteta ako ono ima posebne zdravstvene tegobe. Također, potrebno je organizirati i roditeljske sastanke na kojima će se ukratko izložiti program putovanja, savjetovati roditelje o primjerenosti odjeći i obući te ostalim stvarima koje je potrebno ponijeti na put. Bitno je da se dijete osjeća slobodno, ali i zaštićeno od sunca i hladnoće. Važan faktor tijekom višednevnih boravaka u prirodi je i kvalitetna prehrana koja mora biti bogata i raznovrsna kako bi djeca imala dovoljno energije za sve cjelodnevne aktivnosti. Cilj ovakvih višednevnih odmora je da se u povoljnim klimatskim uvjetima djeca odmore, ali i aktivno surađuju u brojnim aktivnostima na otvorenom. Sve to djeluje povoljno na antropološki status svakoga djeteta (motoričke sposobnosti, ali i samopouzdanje, osamostaljivanje,...). Djeca će i u ovakvim okolnostima biti svjesna da su udaljena od roditeljskog doma, ali će to stručna pomoć odgojitelja i količina novih dojmova uspješno potisnuti.

Na ljetovanjima i zimovanjima djeca su uključena u sportsko-rekreativne programe kroz koje uče zdrave stilove života. Uz njih organiziraju se i brojne maštovite radionice i večernji programi. Kvalitetni programi jako dobro djeluju na psiho-fizički razvoj svakoga djeteta. Došen Dobud (2005) naglašava da će na ljetovanjima i zimovanjima dječja istraživanja poći putem manipuliranja raznovrsnim osjetilnim podacima koji će se stjecati senzorno-motoričkim mehanizmima. Kroz ovakve programe djeca doživljavaju i spoznaju život u kolektivu, i to u uvjetima koji su drugačiji nego oni u vrtiću (čuvanje svojih i tuđih stvari, međusobno pomaganje i pružanje podrške, savladavanje strahova od nepoznatih situacija,...).

Prema Došen Dobud (2005) ljetovanja i zimovanja pružaju odgojiteljima dobar uvid u dječje doživljaje, njihov način primanja dojmova i vanjskih poticaja. Stoga, to postaje i jedan oblik odgojiteljeva istraživanja i učenja u radu s djecom.

5. ULOGA RODITELJA I ODGOJITELJA

Roditelji i odgojitelji imaju važnu ulogu u djetetovom razvoju i njegovoj spoznaji svijeta. Dužnost svakoga roditelja je naučiti dijete da na odgovoran i ispravan način poštuje svijet oko sebe, a to podrazumijeva i odnos prema životinjama, biljkama i prirodi općenito. Temeljni pokretač toga odnosa trebala bi biti ljubav. Također, uloga odraslih je učiti djecu vrijednostima, kako brinuti o sebi i drugima oko sebe, kako sami sebi pružiti sigurnost i znati se nositi s opasnostima, ali jednoga dana i brinuti o prirodi i biti ekološki osviješteni. Djeca uče aktivno, istražujući i kroz igru. Na odraslima je da im omoguće dovoljno iskustva u prirodnoj okolini koja će omogućavati spoznaju, izazove, poticati sve načine kretanja i razvoj svih osjetila kao i poticaje za dječji socio-emocionalni razvoj (Renz- Polster i Hüther, 2017).

Janet Lansbury, američka stručnjakinja za probleme roditeljstva, iznijela je svoje mišljenje na temu "Dječji problem – rješenje i neovisnost" (Children's Problem – Solving and Independence) koje se odnosi na važnost promatranja djece tijekom njihovoga odrastanja. Lansbury smatra kako je potrebno da roditelji ponekad odstupe od svoje želje da dijete svemu nauče. Umjesto toga potrebno je da djetetu prepuste da istražuje i samostalno rješava problemske situacije. Oni bi trebali biti samo promatrači. Lansbury ističe da djecu ne treba konstantno zabavljati, ponekad im treba ostaviti prostora da razvijaju svoje misli, da samostalno uočavaju, rješavaju problem i da stvaraju svoju viziju svijeta. Djeca su itekako svjesna svega što se događa oko njih, svjesni su naše zainteresiranosti i naše prisutnosti, koja ne mora uvijek biti aktivno djelovanje prema njima. Pogrešno je mišljenje roditelja kako oni u svemu moraju utjecati na svoju djecu. Djeci ponekad treba prepustiti odgovornost i inicijativu da nešto poduzmu ili da se sami suoče sa izazovima. Lansbury ističe da roditelji ponekad osjećaju pritisak da moraju uvijek biti zaštitnički nastrojeni. Posljedica toga je da i djeca osjećaju taj pritisak, strepnju i negativnu energiju. U radu s djecom, uz promatranje, najučinkovitija metoda je uzajamna suradnja s velikom dozom smirenosti i povjerenja, posebno kada je riječ o najmlađima.⁶

⁶ The Play First Summit 2020, Day 3, *Interview with Janet Lansbury*.

<https://theplayfirstsummit.com/day3expired/> (23. 7. 2020.)

Zbog izostanka iskustva, prezaštićivanja, potencirane školarizacije kroz aktivnosti koje odrasli nude djeci, današnja su djeca postala nezainteresirana, nesamostalna, zdravstveno osjetljivija i ovisna o tehnologiji. Otušena su od stvarnoga svijeta i zadubljena u imaginarni svijet posredovan medijima i udaljen od prirode. Prevelika kontrola i zaštita u obitelji i zajednici pridonose njihovoj pasivnosti i razvoju sjedilačkoga načina života. Djeca su stvorena da borave u vanjskom okruženju i od toga ne smiju biti otušena. Odgojitelj treba stvarati uvjete u kojima će dijete učiti samostalno. Okruženje treba biti dinamično, polaziti od djetetovih interesa, ali i stimulirati njegove potencijale. Odgojitelj prestaje biti direktni poučavatelj te postaje djetetov promatrač, voditelj i pomagač. Okruženje podržava učenje i razvoj djeteta prije svega bogatom ponudom materijala koji djeci omogućuje prirodan put dobivanja informacija, konstruiranje znanja i rješavanje problema. Važno je da odgajatelj osigura bogatstvo raznovrsnih materijala koji potiču djecu na istraživanje i učenje. Izuzetno je važno da roditelji i odgojitelji osvijeste značaj djetetova suživota s prirodom. O tome svjedoče brojna dosadašnja istraživanja i znanstveni radovi autora Herberta Renza- Polstera i Geralda Hüthera. Profesor Howard Gardner poznat je po teoriji o sedam tipova inteligencije. Zanimljivo je da je njima dodana i osma inteligencija, tzv. prirodoslovna inteligencija ili „bistrina za prirodu“. Gardnerovo određivanje osme inteligencije otvara prostor još jednom području istraživanja. Njegova teorija ima veliku važnost za učitelje i roditelje koji bi trebali shvatiti značaj doživljavanja prirode za učenje i razvoj djeteta (Louv, 2015).

Roditelji nisu ni svjesni da su prvi uzori djeci u kreiranju njihove ljubavi i odnosa prema prirodi i okolišu. Sve što roditelji čine utječe na okoliš. Od načina na koji koriste vodu, električnu energiju, odabirom hrane za obroke, odabirom prijevoznoga sredstva za odlazak na posao ili u školu, kupovanjem namirnica u supermarketu ili na tržnici.

I roditelji i odgojitelji zapažaju da djeca već u ranijoj dobi imaju problem s trčanjem, penjanjem ili preskakivanjem jednostavnih prepreka. Razlog tome je nedovoljno korištenje osnovnih motoričkih funkcija, a ujedno i mozga te živaca koji su zaslužni za rad cijeloga ljudskog organizma. Glavnu ulogu ovdje imaju roditelji. Oni su u najranijim godinama djetetova života odgovorni za njegovo kretanje i razvoj. Stoga je važno puno vremena provesti s djecom u prirodi. Mnogi odgojni stručnjaci upozoravaju da su današnja djeca prerijetko u prirodi. "Priroda je djeci urođen

prostor za razvoj. Ovdje djeca nailaze na četiri izvora bezuvjetno potrebna za svoj razvoj: slobodu, neposrednost, otpornost, bliskost. Ta iskustva ugrađuju temelje na kojima počiva njihov život." (Renz- Polster i Hüther, 2017, str. 9).

Njemački pedijatar i znanstvenik Herbert Renz-Polster (2017) već govori o fenomenu „ukućavanja djece". Naglašava da današnja djeca previše vremena provode u zatvorenim prostorijama s televizorima i računalnim igricama te internetom. Začuđujuće je da to roditelji dopuštaju. To govori o njihovoj brizi za sigurnost djece. To je trend koji pomalo zabrinjava i upozorava. Današnjim načinom života, ali i uvjetima u kojima živimo i odgajamo djecu, ona postaju nesamostalna, motoričke sposobnosti su im sve manje, zdravstveno su osjetljivi i nemaju snage, kondicije ni koordinacije.

Činjenica je da djeci ostavljamo naš planet u nasljeđe, a u isto vrijeme ih od prirode otuđujemo i ne doživljavamo je kao mjesto sigurnosti. To treba promijeniti već u obiteljskom okruženju, a onda i u vrtićkom te kasnije školskom. Djeci treba omogućiti kretanje. Priroda može biti obiteljski protuotrov za bolesti današnjice. "Smanjenje stresa, bolje tjelesno zdravlje, veća kreativnost, smisao za igru, sigurniji život – to su nagrade koje čekaju obitelj nakon što vrati barem dio prirode u život svoje djece." (Louv, 2015, str. 1). Pritom se roditelji ne trebaju brinuti rade li neku aktivnost pravilno i ispravno ili hoće li se njihovo dijete u prirodi umoriti. Ne treba se opterećivati razmišljanjima o savršenstvu, pedagoškim načelima i dječjim sposobnostima. Djeca su izdržljiva, prije će im postati dosadno nego što će se umoriti. Osim toga, ono najvrednije je što su u prirodi zajedno s roditeljima, što se vesele, uče i otkrivaju zajedno. To je djeci, a trebalo bi biti i roditeljima, najveća nagrada i najveći izazov zajedničkoga boravka u prirodi.

6. POVEZANOST PRIRODE I ZDRAVLJA DJECE

Za razvoj djece neophodno je da se slobodno kreću i igraju u prirodi. Prema Louvu (2015) odvajanje od prirode ima goleme posljedice na dječji razvoj.

Današnja djeca su prilično nesamostalna, ograničenih manipulativnih sposobnosti i motoričke inteligencije te imaju sve manje snage i koordinacije, a sve više zdravstvenih problema. Provode malo vremena u prirodi, a posljedica toga su tjelesne tegobe i psihički problemi, kao i poremećaji u ponašanju. Mnogi roditelji zbog straha od nepoznatoga te mogućih infekcija radije drže djecu u kući umjesto da ih vode u prirodu. Richard Louv u svojoj knjizi *Posljednje dijete u šumi* (2015) ističe "poremećaj manjka prirode" kao opis ljudskoga otuđenja od prirode. Zbog nedovoljno provedenoga vremena u prirodi javlja se poremećaj manjka pažnje, tjeskoba i depresija. Djeca mogu proživljavati i česte promjene raspoloženja, imaju probleme s vidom, kilažom ili lošim ocjenama u školi. Sve to itekako utječe na psihičko i fizičko zdravlje djece. Iako su i roditelji i odgojitelji svjesni blagodati boravka djece u prirodi, današnji predškolski odgojno-obrazovni sustav, ali i stil života pojedinih roditelja još uvijek su svojevrsna prepreka potrebnom suživotu djece i prirode.

Stoga uvijek i svugdje treba naglašavati kako i na koji način priroda djeluje na dječje zdravlje. Louv (2015) naglašava da je boravak u prirodi ljekovit, a za djecu i nužan jer potiče kreativnost, maštu, osjećaj za istraživanje te kognitivni razvoj. Dapače, on nudi rješenja za zdravije i zelenije sutra (2015). Smatra da je nužno provesti kompletnu reformu odgojnih i obrazovnih ustanova, otvoriti vrtiće, škole i prirodu pozvati kao trećega odgojitelja. Renz- Polster i Hüther (2017) ističu da djeca koja provode više vremena u prirodi imaju više samopouzdanja. To objašnjavaju činjenicom da je djeci potrebno iskustvo samostalnoga istraživanja u prirodi kako bi im tijelo, duh i svijest mogli zajedno rasti. Samopouzdanje je kod djece usko povezano s tjelesnim. U prirodi djeca stječu fizička iskustva pa tako rastu i razvijaju se u doticaju s izazovima iz vanjskoga svijeta. Temeljem toga djeca uspostavljaju kontrolu nad svojim tijelom i svojim emocijama. Važno je pritom i razvijanje samokontrole te stvaranje socijalnih kompetencija. U prirodi djeca iskušavaju svoju izdržljivost u međusobnom nadmetanju. No, brojne aktivnosti na otvorenom pružaju priliku i za međusobno druženje i razvoj sposobnosti potrebnih za kasnije uspješno funkcioniranje u timu.

Priroda jača dječje tijelo, ali i dječji duh. Djeca koja dovoljno borave u prirodi manje su sklona depresijama i drugim psihičkim bolestima. Boravak u prirodi smanjuje negativne osjećaje poput napetosti, bijesa ili depresije (Louv, 2015). Renz-Polster i Hüther (2017) ističu da djeca ne štede svoju energiju pa je njihov poriv za kretanjem u prirodi motiviran porivom za igrom i kao takav je neiscrpan. Igra ih potiče na istraživanje svijeta koji ih okružuje, ali i na učenje, stoga se u prirodi „mozak bolje umrežuje“. Boravak u prirodi blagotvorno djeluje i na dječji san i njihovo duševno zdravlje. "...djeca koja se smiju igrati vani, spavaju bolje. To je i razumljivo. Jer, tamo vani ne sagorijevaju samo kalorije. Tamo se dobiva bolja cirkulacija." (Renz-Polster i Hüther, 2017, str. 81). Isti autori tvrde da se vani nalazi još nešto što djeci daje zdravlje, a to je sunce. Sunčeva svjetlost doprinosi tome da se u koži stvara vitamin D, a upravo taj vitamin djeca nužno trebaju za izgradnju čvrstih kosti i jačanje imunološkoga sustava.

Usljed svih navedenih prednosti boravka u prirodi nameće se pitanje zašto onda djeca tako malo vremena provode u prirodi. Činjenica je da cijeli odgojno-obrazovni sustav posljednjih nekoliko desetljeća naglasak stavlja na kognitivni razvoj, smatrajući da je on primaran tijekom odgoja, obrazovanja, odrastanja i važan za budućnost. Isto tako, u obiteljima je sve podređeno dnevnom radnom ritmu roditelja pa se tek vikendom oslobađa prostor za zajedničko druženje djece i roditelja u prirodi. No, odlazak djece u prirodu vikendom ovisi o slobodnom vremenu, dobroj volji i rekreativnim navikama roditelja. Što se tiče predškolskih ustanova, odlazak u prirodu ili "otvaranje vrata prirodi u vrtiću" ovisi o Nacionalnom kurikulumu; kurikulumu pojedinoga vrtića te njegovim ostalim aktima koji obvezuju i propisuju način djelovanja odgojitelja, stručne službe i roditelja vezano uz aktivnosti s djecom, provedivosti pojedinih programa te opremljenosti pojedinih vrtićkih prostora.

Svakodnevnim boravkom u prirodi unapređuje se djetetovo zdravlje, tjelesne i funkcionalne sposobnosti. Razvija se zdravstvena kultura, higijenske navike te samostalna briga o sebi.

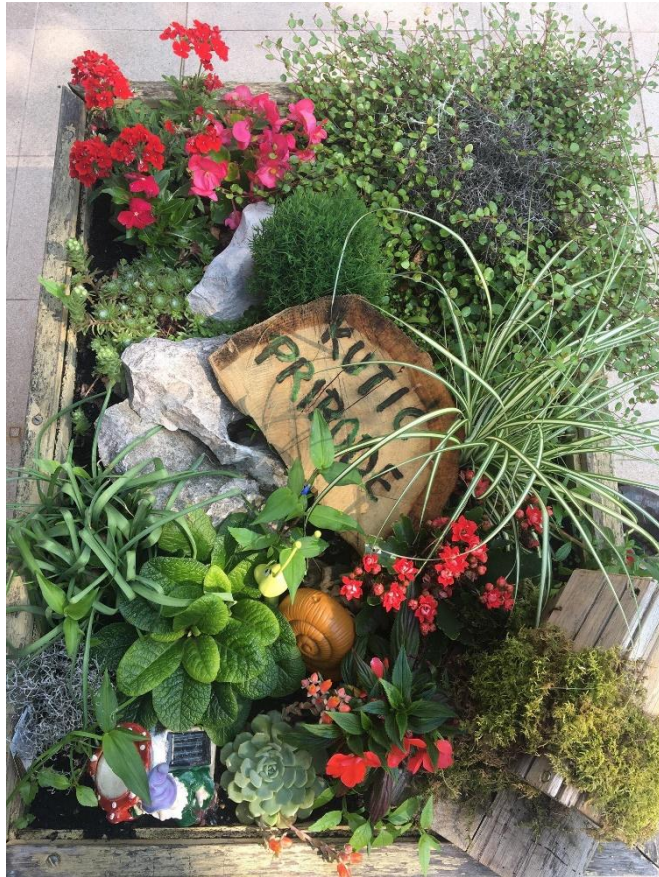
7. BRIGA DJECE ZA OKOLIŠ

Zbog nedovoljnoga životnog iskustva, djeca svijet oko sebe doživljavaju isključivo u sadašnjosti. Ne razmišljaju o onome što je bilo jučer niti se opterećuju kako će svijet izgledati u budućnosti. Međutim, kada uče o prirodi postaju sposobni u svoje razmišljanje uključiti i prošlost i budućnost. Uče o tome kakva je priroda prije bila, kako se Zemlja razvijala i koji je njihov doprinos u očuvanju okoliša.

Roditelji i odgojitelji okružuju svoju djecu porukama i sadržajima kojima bi trebali poticati njihovu ekološku osviještenost. Poznato je da djeca vole prirodu. Međutim, treba im ukazati na načine očuvanja te iste prirode. Dobar primjer za to su brojne kreativne radionice za djecu i roditelje na temu održivoga razvoja i ekološke osviještenosti. Djeca mogu pridonijeti očuvanju prirode na način da gase svjetlo kada nije potrebno ili da razvrstavaju otpad. Papir razvrstavaju u plavi, plastiku u žuti, a staklo u zeleni spremnik. Ta navika najčešće se usvaja već u obiteljskom okruženju. Nadalje, djecu treba upozoravati da smeće i otpatke ne bacaju u prirodu ili na pločnik. Budući da djeca usvajaju obrasce ponašanja svojih roditelja, i u ovakvim situacijama oni im trebaju biti uzor. Zajedno s djecom mogu osmisliti izradu ili oslikavanje vlastitih platnenih vrećica za kupovinu. Pritom djeci treba objasniti da je bolje koristiti platnene umjesto plastičnih vrećica koje su teško razgradive, a mogu imati negativne posljedice i na životinjski svijet u morima, rijekama i jezerima. Kada govorimo o plastici, treba napomenuti da je upravo velik broj dječjih igračaka izrađen od toga materijala. Stoga, s djetetom možemo pokušati izraditi vlastitu igračku i na taj način pomoći u recikliranju, ali i izgradnji djetetovoga samopouzdanja i kreativnosti. Od prirodnih materijala, kroz različite aktivnosti, s djecom možemo izrađivati i elemente iz biljnoga i životinjskoga svijeta (Juričić, 2005).

Djeca posebno vole životinje i sve što je s njima povezano. Hranjenje životinja predstavlja im posebnu radost. Stoga ih možemo potaknuti na zajedničku izradu drvene kućice za ptice koju kasnije, koristeći vlastitu maštu i kreativnost, mogu obojati po želji i u nju staviti hranu za ptice (The Big Book of Nature Projects, s.a.). Ovakve ekoaktivnosti, koje se mogu provoditi u obitelji ili u vrtiću, pridonose tome da djeca shvate da prirodu treba čuvati i njegovati.

Od malih nogu djecu odgajamo da je priroda naš svijet, da je treba voljeti, ali i čuvati. Najbolju poruku djeci šaljemo putem našega odgovornoga ponašanja i djelovanja. Međutim, djeca moraju osjetiti da nije dovoljna samo ljubav, trebaju s vremenom osjetiti da sami žele živjeti u skladu s prirodom. To podrazumijeva svakodnevnu brigu i očuvanje svakoga njezinoga dijela.

Slika 9. Kutić prirode u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

ZAKLJUČAK

Poznata je činjenica da se djeca najbolje osjećaju u prirodi i da upravo u direktnom kontaktu s njom najbolje usvajaju nova znanja i iskustva. Biljke otvaraju djeci nove svjetove i pružaju najprirodniji način da upoznaju i sebe i druga živa bića u svom okruženju. Pritom važnu ulogu imaju i roditelji i odgojitelji koji pravilnim načinom odgoja i obrazovanja potiču i usmjeravaju sve oblike djetetova razvoja. Djeca najbolje uče kroz igru, razgovor i usmjerene aktivnosti, pri čemu treba voditi računa o dječjem doživljaju i emocionalnosti. Sve što uče, djeca snažno emocionalno proživljavaju.

Sve vrste prirodnina mogu poslužiti kao poticaj za djetetov razvoj. Kroz radionice, vođene aktivnosti i igre djeca istražuju oblike, veličine i boje, uspoređuju, broje i procjenjuju različite plodove. Kroz problemske situacije djeca povezuju svoj iskustveni svijet s novim spoznajama o nekoj biljci ili plodu. Tako dobivaju priliku da upoznaju svoje sposobnosti, spretnost i motoriku. Ne treba zanemariti ni dječju radoznalost koja može biti uvod u istraživački svijet. Posebno je djeci zanimljiva aktivnost sadnje biljaka u vrtiću te praćenje klijanja i rasta biljke kroz duži vremenski period. Djeca tako razvijaju svoju samostalnost, odgovornost, a pritom i uče o svijetu oko sebe. Prirodnine mogu biti dostupne u vrtićkom prostoru, ali se mogu istraživati i izvan vrtića, u poticajnom vanjskom okruženju.

Djeca se s prirodom mogu upoznati kroz obiteljski odgoj, a to u najvećoj mjeri ovisi o osviještenosti, rekreativnim navikama i slobodnom vremenu roditelja. U okviru predškolskih ustanova, prirodu djeca mogu upoznati kroz jednodnevne ili višednevne boravke izvan vrtićkoga prostora (programi s boravkom djece u prirodi, šumski vrtići, ljetovanja i zimovanja,...) ili kroz organizirane programe i aktivnosti u prostoru vrtića ili vrtićkoga vrta. Djeci je potrebno približiti prirodu jer ona pozitivno djeluje na njihov emocionalni i fizički razvoj.

Uza sve navedeno, upoznavanje prirode otvara mogućnost odgojiteljima da djecu upoznaju s novim sadržajima i izazovima. Na taj način djeca bolje razumiju prirodu od najranije dobi i velika je vjerojatnost da će kasnije, kao mladi ljudi ili odrasli, prema biljkama i životinjama izgraditi pozitivan odnos koji uključuje ne samo ljubav već brigu i zaštitu.

LITERATURA

1. Benyovsky Šoštarić, K. (2013). *Mala vrtlarica*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Budisavljević, T. (2015). Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum. *Dijete, vrtić, obitelj*. Vol. 21, br. 79, str. 26-28 <https://hrcak.srce.hr/172748> (15. 7. 2020.)
3. Buljubašić-Kuzmanović, V. (2017). *Utjecaj terapijskog jahanja na socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju*
file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/Vjesnik_2_Vesna_Buljubasic_Kuzmanovic.pdf (28. 7. 2020.)
4. Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac*. Zagreb: Alinea.
5. Frančešević, D. *Utjecaj kretanja i boravka na zraku na psihološki razvoj djeteta*. <http://www.vrtic-kustosija.zagreb.hr/default.aspx?id=66> (24. 6. 2020.)
6. Louv, R. (2015). *Posljednje dijete u šumi*. Lekenik: Ostvarenje.
7. *Moving and Learning Outside (MLO)*
<file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/7099115.pdf> (28.7. 2020.)
8. *Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja*.
<https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (15. 7. 2020.)
9. Renz-Polster, H. ; Hüther, G. (2017). *Kako danas djeca rastu : priroda kao prostor za razvoj : novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
10. Sindik, J. (2008). Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću. *Metodički obzori*. Vol. 3, br. 5, str.143-154 <https://hrcak.srce.hr/25807> (15. 7. 2020.)

11. Slunjski, E. (2006). *Kad djeca istražuju : neobične igre običnim materijalima : zbirka igara od recikliranih materijala za djecu koje mogu izraditi odrasli s djecom*. Varaždin: Stanek.

12. *The Big Book of Nature Projects* (s. a.). New York: Thames and Hudson.

13. *The Play First Summit 2020, Day 3*, Interview with Janet Lansbury. <https://theplayfirstsummit.com/day3expired/> (23. 7. 2020.)

14. VanCleave, J. P. (1990). *Biology for every kid*. New York: Villey.

15. *Velika enciklopedija malih aktivnosti*. Ur. Dinka Juričić (2005). Zagreb: Školska knjiga.

16. Zupančić, J. (2019). Kako računalne tehnologije utječu na život današnje djece? *Pogled kroz prozor*. <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2019/05/31/kako-racunalne-tehnologije-utjecu-na-zivot-dananje-djece/> (17. 7. 2020.)

PRILOZI

Slika 1. Djeca sade biljke u vrtićkom vrtu

Izvor: <https://pogledkrozprozor.files.wordpress.com/2019/12/slika-9.jpg> (29. 7. 2020.)

Slika 2. Djeca uz odgojiteljicu istražuju promjene na biljkama u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

Slika 3. Djeca bojjaju lišće vodenim bojama i preslikavaju na platno

Izvor: Anja Jurić

Slika 4. Djeca vodenim bojama slikaju cvijeće

Izvor: Anja Jurić

Slika 5. Djeca tehnikom tuša preslikavaju ponuđene jesenske plodove iz prirode

Izvor: Anja Jurić

Slika 6. Dječji vrt jedne vrtićke skupine u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

Slika 7. Djeca iz Dječjeg vrtića *En ten tini* u Gradu mladih (komunikacijska soba)

Izvor: <http://www.vrtic-ententini.zagreb.hr/default.aspx?id=111> (4. 8. 2020.)

Slika 8. Djeca iz dječjeg vrtića *Siget* u Gradu mladih (sportske aktivnosti na otvorenom)

Izvor: <http://www.vrtic-siget.zagreb.hr/default.aspx?id=77> (4. 8. 2020.)

Slika 9. Kutić prirode u Dječjem vrtiću *Maksimir*

Izvor: Anja Jurić

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam završni rad pisala samostalno. Pritom sam koristila navedenu literaturu te znanja stečena tijekom studija.

(Potpis studenta)